

O lepoti.

(Spisal dr. Fr. L.)

3. Kaj so modrijani mislili o lepoti.

Predno začnemo preiskovati, kaj je lepota, treba je ob kratkem povedati, kaj so razni modrijani doslej že povedali in učili o lepoti. Tak pregled nam bo veliko koristil, da pridemo do resnice. Pokazal nam bo marsikaj, kar se bo dalo sprejeti; tudi se bomo vadili preiskovati to imenitno vprašanje, ko bomo gledali, kako so mislili drugi. Pač tu ne pozvedujemo, kako so bili razni ljudje vneti za lepoto in kako so jo slavili, temveč kako so želeli umeti njeno bistvo, to je: kaj je lepota, kakšna svojstva ima in po katerih zakonih se ravna.

Omenili smo že Platona, ki je med Grki prvi premišljal o lepoti. V več ko jednem spisu obdeluje lepoto, zlasti v dialogih „Filebos“, „Fajdros“, „Hipija večji“ in „Symposion“. Platon išče, kaj je lepota, zaradi katere so razne stvari lepe. Ker imamo na svetu samo lepe stvari, ne pa lepote same, mora biti lepota nad stvarmi; zato jo ima Platon za idejo ali neko bitnost, ki je nad svetom in sama ob sebi. Ta pa ni nič drugega kakor dobrota¹; lepota in dobrota sama na sebi nista različni. Kar je lepega na svetu, je lepo zato, ker se v njem od-

¹ „Dobrota“ je tukaj v modroslovnem smislu to, kar je dobro, ne: dobro delo.

„Dom in svet“ 1900, št. 2.

seva ona čista in popolna lepota. V lepih stvareh je med deli razmerje, v njih vladata mera in red. Lepote v stvareh ne spoznavamo s čutili, ker lepota sama ni čutna, temveč jo spoznavamo z umom. — Potemtakem je lepota Platonu v obliki, ne toliko v vsebini.

Aristotel, ki je jako imeniten med starimi modroslovci, ni obdeloval tako skrbno lepote kakor njegov učitelj Platon. A iz njegovih raznih nauk povzemamo, da je lepo to, kar je primerno veliko in urejeno, kar je jednotno in vendar mnogovrstno, kar ni preobilno in ne premajhno. — Aristotel je torej realist v primeri s Platonom, kateremu je prava lepota samo ideja, samo vzvišeni vzor.

Tudi Plotin, ki je bil iz novoplatonske šole in ki smo ga že omenili, išče prave lepote nad svetom, ker nje ni še videlo človeško oko; spoznava jo le um, ki se povzdigne v nadzemske višave. Pač pa se nam kažejo lepe stvari. Lepe so stvari tedaj, kadar je oblika krepkejša od tvarine, kadar se more javiti oblika čisto, ne da bi je motila ali ovirala tvarina. Obliko pa je vtisnila v stvari ideja; ideja družo razne dele v celoto in jednoto. Torej je vzrok, zakaj so nekatere stvari lepe, ta, da se v njih razodeva ideja. Tudi v naši duši živi ideja, zato je